

Vabariigi Valitsuse korralduse „Volitus ASi SmartCap moodustatud lepingulises investeerimisfondis osalemiseks“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Seletuskiri on koostatud Vabariigi Valitsuse korralduse eelnõu juurde, millega volitatakse ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministrit otsustama osalemine Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse (edaspidi *EIS*) tütaretevõtja ASi SmartCap (edaspidi *SmartCap*) moodustatud lepingulistes investeerimisfondis *SmartCap Venture Capital Fund*. Osalemine on korraldatud selliselt, et ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seaduse § 5² lõikes 1 nimetatud rahastamislepingutega võtab riik kohustuse 30 miljoni euro ulatuses, mis investeeritakse NATO poolt loodavasse innovatsioonifondi.

Toetamiseks kahese kasutusega süvatehnoloogia ettevõtete arengut on eelnev sätestatud 2023. aasta riigieelarves, milles on kokku lepitud riigi osalemine NATO poolt loodavas, kogumahuga 1 miljardi suuruses, innovatsioonifondis. Eesti panus NATO innovatsioonifondis on 30 miljonit eurot. Fond luuakse vastukaaluks Euroopas esinevale probleemile, kus süvatehnoloogiamahukad ja kahese kasutusega tehnoloogiad on alarahastatud. Seetõttu on NATO asunud looma võimalusi, mis aitaksid tekitada ja rahastada uusi kahese kasutusega süvatehnoloogiaid arendavaid iduettevõtteid ning suurendaks koostööd Läänes, vähendaks protektsionismi ja pakuks turvalist rahastamist just strateegiliselt olulisi valdkondi silmas pidades.

Korralduse eelnõu ja seletuskirja on välja töötanud MKMi majandusarengu osakonna ekspert Henrik Kutberg (tel 55 33 687, e-post: henrik.kutberg@mkm.ee), juriidilise analüüsi teostas õigusosakonna õigusnõunik Ragnar Kass (e-post: ragnar.kass@mkm.ee).

EISI tütaretevõtja SmartCap on Finantsinspektsiooni tegevusloa alusel tegutsev väikefondivalitseja. SmartCapi primaarne eesmärk on panustada märkimisväärselt Eesti kapitalituru arengusse ja kõrvaldada turutõrkeid. Selleks tehakse investeeringuid nii siseriiklikult kui ka välismaal tegutsevatesse Eesti fookusega era- ja riskikapitalifondidesse, mis arendavad innovaatilisi rahvusvahelise kasvupotentsiaaliga Eesti ettevõtteid ja toetavad

seeläbi muutusi, mis aitavad Eesti majandust ajakohastada, samuti vajadusel ka rahvusvahelistesse era- ja riskikapitalifondidesse, mille investeerimisstrateegial on Eesti innovaatiliste rahvusvahelise kasvupotentsiaaliga ettevõtete ökosüsteemile oluline väärtust lisav komponent..

2. Selgitus korralduse eelnõu juurde

2.1. Lahendatav turutõrge

Euroopa turul tegutseb mitmeid riskikapitalifonde, kuid paljudel on piirid ees kaitsetööstusettevõtete rahastamisel, puudub valmisolek pakkuda pika arendustsükli, kõrge tehnoloogilise riski ja kapitalimahukate süvatehnoloogiate arendamiseks vajalikku kannatlikku kapitali või siis pole fondid piisavalt usaldusväärsed (näiteks on investoritel otse või kaudsed seosed mitte-sõbralike riikidega). Sellest tulenevalt on omakapitaliinvesteeringute kättesaadavus kahese kasutusega süvatehnoloogiaid arendavatele ettevõtetele äärmiselt piiratud ning Euroopa selgelt maha jäämas. Lisaks on Eestile ja Euroopale olulisi kahese kasutusega ja kaitsetööstuse fookusega süvatehnoloogiaid nii arendamas kui ka mahukalt rahastamas mitmed mitte-sõbralikud riigid, eeskätt Hiina, kelle avalik ja varjatud huvi koostöök või investeeringuteks on kasvamas. Samas on kahese kasutusega süvatehnoloogiad kriitilise tähtsusega nii sõjalises spektris kui ka laiapindselt, nt looduskatastroofid ja muud erakorralised olukorrad.

Samuti on süvatehnoloogiate arendamine väga kapitali ja ajamahukas. Pärast kiirendiprogrammi läbimist pole tehnoloogia enamasti veel turuküps, aga rahastust turuküpsesse faasi jõudmiseks ei pruugi turult leida – ettevõtted satuvad nn surmaorgu. Eriti keeruline on ettevõtetele, kelle kliendiks on riik, mida julgeoleku ja kaitsetööstus sageli eeldab. Enamasti pole riik valmis ostma prototüüpe vaid soovib toimivaid ja ennast tõestanud valmis lahendusi. Selleks on alustavatele süvatehnoloogiaettevõtetele tarvis omakapitaliinvesteeringuid, eeldused loob NATO innovatsioonifond.

2.2. NATO innovatsioonifondi eesmärgid

Eesti riigi osalemine NATO innovatsioonifondis panustab alljärgnevasse riiklikesse eesmärkidesse:

- Eesti kapitalituru arendamine, sest lisaks ettevõtetele on võimalik NATO innovatsioonifondist saada nurgakiviinvesteering ka siinsetel riskikapitalifondidel, mille strateegia teenib NATO innovatsioonifondi enda eesmärke. Seeläbi tekib võimalus arendada ja suurendada kohapealset kahese kasutusega süvatehnoloogiatesse investeerimise kompetentsi ja võimekust;
- võimendab erainvestoreid ja tõmbab ligi erakapitali;
- teadusmahukate süvatehnoloogia ettevõtete arvu kasv ja ettevõtete teadusmahukuse kasv. Suureneb ettevõtete ekspordivõimekus ning ligipääs NATO müügi- ja koostöövõrgustikule. Tehnoloogia strateegiliselt olulistes valdkondades on arendatud ja rahastatud turvaliselt, väheneb võimalus järgmisteks nn Huawei juhtumiteks;
- uute tehnoloogiate kasutuselevõtt ja riigile strateegiliselt oluliste tehnoloogiate arendamine;
- strateegiline panus julgeoleku- ja kaitsepoliitika prioriteediks olevasse NATO initsiatiivi.

2.3. NATO innovatsioonifondiga liitumine

Tänase seisuga on NATO innovatsioonifondiga liitumas 21 liikmesriiki, kelle poolt luuakse initsiatiivi esimene allfond, mille maht on 1 miljard eurot ja Eesti osamakse sellest 30 miljonit eurot. Seejuures suurim sissemaksja Saksamaa maksab 143,5 eurot ja Eestist vähem maksab vaid Montenegro 28,7 miljonit eurot. Sissemaksu suurusel ei sõltu investeeringute proportsionaalne suurus samasse riiki ehk Eesti ettevõtetele on võimalus kaasata investeeringuid suuremas mahus, kui Eesti riik fondi sisse maksis. Tegemist on investeerimisfondiga, mida hakkab juhtima professionaalne investeerimismeeskond.

Tegemist on nn vihmavarju struktuuriga ehk luuakse NATO innovatsioonifondi struktuur, mille alla on liikmesriikidel teoreetiliselt võimalik uusi allfonde aja jooksul juurde luua. Oluline on vihmavarju struktuuriga ja esimese allfondiga liituda kohe, et geograafilise esindatuse tagamiseks oleks fondivalitseja meeskonna loomisel põhjust Eesti investeerimiseksperthe ja investoreid kaasata ning suurendaks seeläbi tõenäosust, et Eesti ettevõtted saavad NATO innovatsioonifondist nii nüüd kui ka tulevikus rahastust. Eesti panust läbirääkimistesse ja sisulisse kaasa mõtlemissesse hinnatakse juba täna kõrgelt. Seda tööd jätkatakse strateegiliselt kõrgemal tasemel, et fond hakkaks kohe algusest peale tööle meie regiooni arvestavalt. Investorid ei investeerid tundmatusse, seetõttu peab Eesti riik pingutama, et tagada oma regiooni nähtavus ja tuntus enne, kui ollakse valmis järgmise allfondi ja erakapitali jaoks. Lisaks on

Eesti ambitsioon olla esimeste hulgas, kes lisaks NATO innovatsioonifondile ka varajase arengufaasi iduettevõtetele suunatud NATO DIANA iduettevõtete kiirendi ukсед avab. Selleks on vaja luua eeldused, et NATO DIANA kiirendist tulevatel ettevõtetel oleks ligipääs järgnevas rahastusvoorudes pakutavale kapitalile. Samuti on oluline kohe algusest peale tagada kiirendi ja fondi vaheline koostöö, milleks Eestil on unikaalne võimalus, kuivõrd on vähe riike, kes osalevad või kellel on võimalus osaleda mõlemas initsiatiivis (NATO DIANA kiirendi ja NATO innovatsioonifond).

Eesti teeb investeringu NATO innovatsioonifondi Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi haldusalas tegutseva AS-i SmartCap (Finantsinspektsiooni tegevusloaga väikefondi valitseja) kaudu, millel on olemas omakapitaliinvesteringuid tegevatesse riskikapitalifondidesse (nagu ka NATO innovatsioonifond) investeerimise kogemus, võimekus ja vajalik struktuur, sh SmartCap Venture Capital Fund.

2.4. NATO innovatsioonifondi investeerimisstrateegia

NATO innovatsioonifondi esimene allfond on investeerimisstrateegiaga, kus:

- Allfond investeerib turutingimustel otse idufirmadesse ja ka riskikapitalifondidesse, kes investeerivad peamiselt kommertsturgudele suunatud innovaatilistesse süvatehnoloogiatesse, millel on ka potentsiaalseid kaitse- ja julgeolekurakendusi.
- Allfondi kaudu tehakse: a) kuni 15 mln euro suuruseid investeringuid otse ettevõtetesse, millega võetakse ainult vähemusosalusi; b) kaudseid investeringuid kuni 50 mln euro ulatuses kahese kasutusega süvatehnoloogiate arendamisele keskenduvatesse riskikapitalifondidesse.
- Geograafiline jaotus: allfond teeb kõik endast oleneva, et tagada tasakaalustatud geograafiline mitmekesisus NATO innovatsioonifondiga liitunud NATO liikmesriikide vahel.

2.6. Finantseerimistehingu mõju riigieelarvele

Riigi investering 30 miljoni euro ulatuses NATO Investeerimisfondi on tehing finantsvaraga¹ läbi ETS-i alusel tegutseva SmartCapi ja selle poolt valitsetava SmartCap Venture Capital Fund riskikapitalifondi (edaspidi *SmartCap VC Fond*), mille käigus omandab riik EVKs registreeritud SmartCap VC Fondi osakuid. Seega kvalifitseerub investering riigieelarve

¹ Finantsvara definitsioon: <https://www.eestipank.ee/finantsvara>

seaduse § 26 lõike 4 punkti 4 alusel finantseerimistehinguks ehk tehinguks finantsvarade või -kohustustega, mille puhul kahekordse kirjendamise põhimõttest tulenevalt tehakse mõlemad kirjed finantsvarades või -kohustustes ning mille tulemusena eelarvepositsioon ei muutu.

Riigi selge tootlusootus on NATO innovatsioonifondi investeeritava kapitali säilimine. NATO innovatsioonifondi tasandil on eesmärgiks seatud investoritelt kaasatud kapitali investeerimine kooskõlas Fondi investeerimispoliitikaga ning ühtlasi teenida tulu investoritele. Kuna investeeringud tehakse turutingimustel ning samuti kaasatakse eraraha, on investeeringute indikatiivne oodatav tootlus võrreldav sarnaste investeeringute ajaloolise tootlustega rahvusvahelistel kapitaliturgudel (ligikaudu 2 korda kasvu algselt investeeritud kapitali väärtusest).²

2.7. Rahastusallikas

NATO innovatsioonifondi rahastatakse finantseerimistehinguna 2023. aasta riigieelarve Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi eelarverealet.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei oma puutumust Euroopa Liidu õigusega riigiabi kontekstis. SmartCap teeb vahendajana investeeringu NATO innovatsioonifondi ja ei langeta selle kaudu edasiselt tehtavate investeeringutega seonduvalt sisulisi otsuseid.

4. Korralduse rakendamiseks vajalikud kulutused ja korralduse rakendamise eeldatavad tulud

NATO innovatsioonifond asutatakse Luksemburgi usaldusühinguna, tavapärane (ja eelistatud) juriidiline vorm era- ja riskikapitali fondide moodustamiseks. Usaldusühingul peab olema vähemalt üks täisosanik (*general partner*) ja üks usaldusosanik (*limited partner*). Täisosanik juhib usaldusühingut ja vastutab usaldusühingu kohustuste eest kogu oma varaga. Usaldusosanikud ei osale usaldusühingu igapäevases juhtimises ning nende vastutus on piiratud usaldusühingu ees võetud rahaliste kohustustega (piiratud vastutus), mistõttu investorid

² PitchBook Analyst Note: Growth Equity Overview Q2 2020 (2020)

osalevad usaldusühinguna moodustatud fondis usaldusosanikena (*limited partners*). NATO innovatsioonifondi investeerimiseks allkirjastab iga investor ühingulepingu või sõlmib eraldi märkimislepingu, millega liitub ka ühingulepinguga ning kohustub järgima sellest tulenevaid kohustusi. Märkimislepingu peab aktsepteerima täisosanik. NATO liitlased võivad Fondi investeerida otse või läbi nende (otseselt või kaudselt) kontrollitavate investeerimisüksuste (antud juhul SmartCap).

Raha allfondi maksmine toimub täisosaniku poolt saadetava sellekohase teate (*drawdown notice*) alusel. Võimaldamaks investoritel paremini juhtida likviidsusriski oma rahaliste kohustuste täitmisega seonduvalt, määratletakse iga allfondi põhiselt raha fondi sisse kutsumise plaan ning plaanijärgsete sisse maksete tegemiseks esitab täisosanik teate vähemalt kuus kuud enne makse tähtaega. Esimese allfondi puhul plaanitakse kaheksa aasta jooksul allfondi moodustamisest iga-aastaselt sisse kutsuda 10% investeerimiskohustustest.

Investor võib oma investeerimiskohustuse eelnevalt ja tervenisti fondi sisse maksta, mida fondivalitseja hoiab ja kasutab vastavas ulatuses raha sisse makse kohustuse tekkimisel või muul otstarbel vastavalt ühingulepingule. Sellistelt eelnevalt sisse makstud summadelt ei arvestata eelistootlust hetkeni, kui need oleksid sisse kutsutud üldises korras.

Korralduse eelnõu rakendamiseks ehk SmartCapi kaudu tehtava investeeringu vahendid suuruses 30 miljonit eurot on kokku lepitud 2023. aasta riigieelarve seaduses ja ette nähtud Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi valitsemisala finantseerimistehingute arvelt. Nagu eelnevalt mainitud on riigi selge tootlusootus on NATO innovatsioonifondi investeeritava kapitali säilimine, kuid pikas perspektiivis pole välistatud võimalus teenida tulu tehtud investeeringute arvelt.

5. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu esitati 2023. aasta veebruarikuus kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, mille tulemusel täpsustati seletuskirjas riigiabi puudutavat, võimalikku finantseerimistehingu mõju riigieelarvele ning kirjeldati pikemalt investeerimiskohustuse tekkimist.

6. Korralduse jõustumine

Korraldus jõustub üldises korras.